

מקורות פרשת ניצבים וחודש אלול תשפ"ג מהפכת התשובה של ראובן

3. בראשית ה'ט: ויאמר ה' אל קין **אי הבל אחיך** ויאמר אל ידעתי השמר אחי אנכי?!

תנחומא ט: 'השומר אחי אנכי?!' כלומר, **אתה הוא** שומר כל הבריות ואתה מבקשו מידי? משל לגנב שגנב כלים בלילה ולא נתפש, לבוקר תפשו השומר ואמר למה גנבת הכלים? אמר אני גנב ולא הנחתי אומנתי, אבל אתה אומנתך בשער לשמור ולמה הנחת אומנתך? אף קין אמר: אני הרגתי אותו? **בראת בי יצה"ר, אתה שומר את הכל ולי הנחת להרגו, אתה הוא שהרגתו שנקראת 'אנכי'!**

ליקוטי שיחות שם/202: כל זמן שיש לאדם תירוץ לתלות בו סיבת חטאו, ואפילו אם מכיר שהוא אשם, אלא שחושב שהיו גורמים אחרים שהשפיעו (במקצת) שיחטא (אם מצד סביבתו בכלל או מחמת מצב או סיבה פרטית שאירע לו) אין תשובתו אמתית, שירצה לשוב לעזוב רשעו ולשוב אל ה' באמת ובלב שלם, מאחר שאין אצלו הכרה ברורה **בחטאו**, שהוא מדעתו ומרצונו עזב את ה'. ורק כאשר ישנה הכרה ברורה בחטאו, אז יכול לחזור באמת בתשובה ולעזוב רשעו.

זהו ביאור דברי ראובן לאחיו: נוסף על זה שעליהם לעשות תשובה מעצמם ולא מפני הצרה שבאה עליהם (כדלעיל), עוד זאת, שהתשובה צריכה להיות מתוך הכרה ברורה, שגם החטא היה **מרעתם ומרצונם**, כמו שאמר אליהם בזמנו: 'הלוא אמרתי אליכם לאמור אל תחטאו בילד ולא שמעתם'.

יומא כב: כמה מובטח ובטוח אדם שהקב"ה מסייע לו, שאול חטא באחת ועלה לו הדבר במלוכה, דוד חטא בשתיים ולא עלה לו במלוכה. שאול באחת - מעשה דאגג, דוד בשתיים - דאוריה ודהסתה.

מהרש"א: נתקשו בזה המפרשים וכי משוא פנים יש בדבר? ... אלא לפי שהוא בא לטהר והודה על חטאיו וקבל עליו יסורים ולכך מן שמים סייעוהו לשוב בתשובה שלמה כמפורש בכמה מקראות בספר תהלים. משא"כ בשאול דלא מצינו שהודה על חטא זה ולא קבל עליו יסורים.

1. דברים ל: והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלוקיך שמה: **ושבת** עד ה' אלוקיך ושמעת בקלו... **ושב** ה' אלוקיך את שבותך ורחמך **ושב** וקבצך מכל העמים אשר הפיצך שמה... ואתה **תשוב** ושמעת בקול ה'.

בראשית רבה פד"ט: 'וישב ראובן אל הבור' - והיכן היה? ... בשקו ובתעניתו, זהו שכתוב 'בשיו ובור לא רובה' [בשיו] ושל הבורשת. אמר לו הקב"ה **מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה תחלה**, חייך שבך בנך עומד ופותח בתשובה תחלה, שנאמר בהושע (ידב) 'שובה ישראל עד ה' אלהיך' [והפסוק מלמד גודל מעלת התשובה, כמו שלמדו בסוף יומא].

פירוש מהרז"ו: צריך עיון שמבואר במדרש שקין עשה תשובה וכן אדם הראשון, כמו שהובא במדרש לעיל כב, כח: 'ויצא קין מלפני ה' - מהיכן יצא? ... יצא שמה, כמו 'הוא יוצא לקראתך וראך ושמח'. פגע בו אדם הראשון ואמר מה נעשה בדיןך? אמר עשיתי תשובה והתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו: כך כוחה של תשובה ואני לא ידעתי? מיד עמד אדם ואמר 'מזמור שיר ליום השבת'.

עבודה זרה ח, א: יום שנברא אדם הראשון, כיון ששקעה עליו חמה [נבהל כי לא פגש שקיעת חמה והיה בטוח שזה יום מותו על חטאו], אמר אי לי שבשביל שסרחתי, עולם חשוך בעדי ויחזור עולם לתווה ובוהו וזו היא מיתה שנקנסה עלי. היה **יושב בתענית ובוכה כל הלילה וחווה בוכה כנגדו**. כיון שעלה עמוד השחר, אמר מנהגו של עולם הוא [והבין שנותרו לו עוד שנים לחיות].

2. בראשית מב: ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו ... ויען ראובן אתם לאמר, הלוא אמרתי אליכם לאמר, אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגם דמו הנה נדרש.

אור החיים: 'ויען ראובן אותם' - איך יוצדק לומר מענה על דבריהם?

מהרז"ו שם: שמעתי לומר שתשובת אדם וקין הייתה אחר שקללם השי"ת וענש אותם, אך תשובת ראובן מעצמו הייתה, וזהו אתה פתחת בתשובה.

ליקוטי שיחות ל/201: וזהו 'ויען ראובן אותם הלוא אמרתי לכם אל תחטאו בילד': תשובה שסיבתה היא הצרה שבאה עליהם, אינה התשובה הנדרשת ופשיטא שאין זה אמתית עניין התשובה. אלא עליהם לזכור ולהכיר במה שאמר להם כל הזמן ("לאמר"), "אל תחטאו בילד ולא שמעתם".